

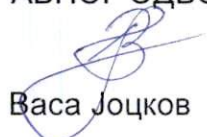
РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АП ВОЈВОДИНА
ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД «Солидарност»
Број: 060-12-95/2025
Дана: 31.01.2025. год.
ПАНЧЕВО, Филипа Вишњића 16

На основу члана 123. Закона о социјалној заштити Републике Србије и члана 34 Статута Центра за социјални рад „Солидарност“ Панчево, Управни одбор Центра за социјални рад „Солидарност“ у Панчеву, на седници одржаној 31.01.2025. године, доноси следећу:

ОДЛУКУ

УСВАЈА СЕ се Годишњи извештај о раду за 2024. годину Центра за социјални рад „Солидарност“ Панчево.

ПРЕДСЕДНИК
УПРАВНОГ ОДБОРА

Васа Јоцков

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈНА ВОЈВОДИНА

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД „СОЛИДАРНОСТ“ ПАНЧЕВО

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЗА 2024. ГОДИНУ
ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД
„СОЛИДАРНОСТ“ ПАНЧЕВО

ЈАНУАР 2025. године

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ЦЕНТРУ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД , ,СОЛИДАРНОСТ“ ПАНЧЕВО

Назив: Центар за социјални рад „Солидарност“ Панчево

Адреса седишта: Панчево 26000, улица Филипа Вишњића број 16

Матични број: 08006610

Порески идентификациони број: 101059180

Година оснивања: 1960.

в.д. директора: Немања Бојић

Адреса електронске поште: pancevo.csr@minrzs.gov.rs/

Телефон/ телефакс: 013/319-998

УВОДНИ ДЕО

ПРЕДМЕТ ИЗВЕШТАЈА

Предмет извештаја је делатност Центра за социјални рад „Солидарност“ Панчево (у даљем тексту: Центар) у периоду од 01.01.2024. године до 31.12.2024. године. Извештај садржи интерпретацију, коментаре и критички осврт на постојеће стање, уочене тенденције и промене у раду, указује на проблеме и тешкоће у реализацији заштите и пружању помоћи грађанима, представља податке о недостајућим услугама и обрађује друга значајна питања.

ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ИЗВЕШТАЈА

Основ за израду извештаја представљају подаци из електронске евиденције Центра за социјални рад која се води у софтверском програму „СОЗИС“- Систем за заштиту и аутоматизацију инструмената социјалне заштите, друга електронска, штампана и писана евиденција, аналитички материјал (месечни, периодични и годишњи извештаји о раду), извештаји о реализованим пројектима и прописи у области социјалне заштите.

КОМЕ ЈЕ НАМЕЊЕН ИЗВЕШТАЈ И КО ЋЕ ГА РАЗМАТРАТИ

Извештај је намењен:

- Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова;
- Републичком заводу за социјалну заштиту;
- Покрајинском заводу за социјалну заштиту;
- управном одбору и надзорном одбору;
- локалној самоуправи;
- медијима;
- стручној и широј јавности

ОСНОВНА СОЦИО-ЕКОНОМСКА ОБЕЛЕЖЈА ОПШТИНЕ

Град Панчево са припадајућим насељима налази се у Републици Србији, у југоисточном делу АП Војводине. Панчево је административни центар Јужнобанатског Округа, једног од седам окружних подручја АПВ. Граничи се на северу са општинама Опово и Ковачица, на североистоку са општином Алибунар, на истоку са општином Ковин и на југу и западу са градом Београдом. Јужну и западну границу чине реке Тамиш и Дунав, а острва на Дунаву Форконтумац и Чакљанац су најјужнији део урбане области. Територија града покрива 75.628,79 ха или 756,29 км². Просечна надморска висина износи 77 м.

Мрежу насеља у Панчеву чине 10 насеља (од чега 3 градска и 7 осталих насеља), са просечном величином од 75,5 км², а на територији града Панчева има 11 катастарских општина. По броју становника највећа насеља су Панчево, Качарево и Старчево, а по величини површине Панчево, Долово и Омољица. Око 61,75% становништва живи у Панчеву, а остало становништво живи у насељеним местима.

На територији Панчева према Попису из 2011. године, живело је 123.414 становника, што је за 3.748 мање у односу на Попис из 2002. године. Тренд смањења броја становника се наставља, тако да је према попису РЗС у 2022. години на подручју Панчева било 115.454 становника.

Град Панчево спада у развијену локалну самоуправу са високом просечном платом, иако је због транзиције дошло до промене и смањења привредне активности. У граду Панчево постоји велики број активних како предузетника, тако и малих и средњих предузећа, али исто тако постоји и флукуација, односно константно отварање нових и затварање активних привредних друштва, а што доводи до мање више истог броја запослених.

На територији локалне самоуправе равномерно су распоређене установе образовања, културе, социјалне заштите и тежи се ка урбанизацији и грађењу инфраструктуре у свим насељеним местима (свако насељено место поседује основне школе, здравствене амбуланте, предшколске установе, домове културе и др.).

Што се тиче аспекта социјалне заштите, вреди напоменути и то да становништво града Панчева стари и да се број новорођене деце не мења, односно остаје готово исти годинама у назад.

Град Панчево је мултинационална средина са присуством 20 народности, са доминантним бројем припадника српске националности, након којих су као национална мањина најбројнији припадници македонске националности. Важно је нагласити да на територији локалних самоуправа и даље постоје нехигијенска-ромска насеља.

Панчево је добило статус Града 29.12.2007. године ступањем на снагу новог Закона о територијалној организацији Републике Србије. Град Панчево је територијална јединица (ЈЛС) у којој грађани остварују локалну самоуправу. Град има својство правног лица, а његов основни правни акт је Статут града Панчева и доноси га Скупштина града Панчева.

СПЕЦИФИЧНОСТ ИЗВЕШТАЈА И РЕАЛИЗОВАНЕ АКТИВНОСТИ У 2024. ГОДИНИ

Специфичност овог Извештаја о раду за 2024. годину, су првенствено објективне околности, односно повећана потреба корисника Центра за остваривања права и услуга социјалне заштите.

Седнице Управног одбора и Надзорног одбора су одржаване редовно, одржана је једна седница Надзорног одбора и три седница Управног одбора.

Колегијум руководиоца ЦСР „Солидарност“ Панчево је током 2024. године, одржаво седнице у складу са правилником који дефинише рад Центра, тако да су одржаване заказане седнице, са утврђеним дневним редом, вођењем записника и о чему је формирана архивска грађа. На колегијумима су обрађиване све теме везане за унутрашњу организацију рада и испуњавање законских обавеза Центра. На две седнице су били присутни и супервизори.

Рад у Сигурној кући - прихватилишту за жене и децу жртве насиља у породици је био искључиво организован уз стриктно поштовање и примену инструкција о поступању добијених од стране ресорног министарства и покрајинског секретаријата, уз додатно прилагођавање тренутној ситуацији и броју корисника, што је у пракси значило целодневни, или вишедневни радни ангажман запослених.

У току 2024. године настављен је процес упостававања система Финансијског управљања и контрола, односно система политика, процедура и активности које успоставља, одржава и редовно ажурира руководилац организације, а којим се управљајући ризицима обезбеђује уверавање у разумној мери да ће се циљеви организације остварити на правилан, економичан, ефикасан и ефективан начин. Финансијско управљање и контрола обухвата целокупан систем финансијских и других контрола, укључујући организациону структуру, методе, процедуре и интерну ревизију које успоставља руководство организације. Финансијско управљање и контролинг подржава остваривање корпоративних циљева кроз подршку у вођењу послова у организацији на исправан, економичан, ефикасан и делотворан начин.

Рад Центра је надзиран и кроз ванредну инспекцију Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова- по анонимној пријави и кроз редовну инспекцију Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности примене Закона о заштити података личности.

Центар је био и субјект за поступања у појединачним предметима - провера навода у медијима, директни поднесци код Заштитника грађана) код локалног заштитника грађана, Покрајинског као и Републичког заштитника грађана, где нису учени пропусти.

Рађено је на реновирању и опремању станова које се користе за пружање услуге становања уз подршку деце које напуштају хранитељске породице и становање у заштићеним условима, те је у току 2024. године употпуности новим кухињама опремљено 2 стана.

Ове године Центар је организовао поделу новогодишњих пакетића за децу без родитељског старања са територије града Панчева, која су збринута путем породичног смештаја у хранитељским породицама. У питању је традиционална манифестација, која се у континуитету одржава преко 20 година, са циљем да се деци улепшају празнични дани и обрадују новогодишњим поклонима. Наравно, акција има дубљи значај и поруку,

која одражава солидарност и подршку локалне заједнице друштвено осетљивој популацији деце без родитељског старања.

Донатори: Пан Лејди д.о.о. Панчево, Danijela Commerce д.о.о. Панчево, ОД Сребра Панчево, Адвокатска комора Војводине-огранак Панчево, ЈКП Водовод Панчево, Јавни бележник Снежана Јукић, Хипра д.о.о. Панчево, ТДОО Промсек Панчево, Јавни извршитељ Валентина Секулић, ЗТР Foody Владимир Јарковачки ПР Панчево, Нађин кутак д.о.о. Панчево, Весна Ереш ПР Плави Дунав Панчево, Црвени крст Панчево, ЈКП Зеленило Панчево.

Током 2024. године рађено је на сповођењу Плана интегритета (3 циклус израде) документа који представља резултат поступка самопроцене интегритета институције. Циљ плана интегритета је унапређење интегритета, транспарентности и професионалне етике у односу на процењено стање.

Информисање грађана о правима и услугама из система социјалне заштите реализовано је путем медија, веб-сајта Центра (www.csrpancevo.rs) и Информатора о раду Центра за социјални рад.

Од априла 2022. године започет је рад на коришћења јединственог регистра Социјална карта (регистар Социјална карта), који се наставио и у 2024. године, који је омогућио сагледавање социјалног и материјалног статуса корисника, односно олакшан је приступ прикупљању и коришћење података који тај статус одређују и то из свих доступних извора државне управе. Као пример добре праксе примене Социјалне карте у Републици Србији истакнут је и наш Центар. У 2024. години обрађено је укупно 1712 обавештења/нотификација у Регистру Социјална карта. Рад на регистру је умоногме допринео у ефикасности у раду, поједностављен је процес сакупљања потребне документације за остваривање права и смањене су грешке у раду.

У марту 2023. године у Центру се почело са радом у новом софтверском систему вођења евиденције и документације о корисницима и пруженим мерама, облицима и услугама социјалне заштите, под називом СОЗИС- Систем за заштиту и аутоматизацију инструмената социјалне заштите, који је рад настављен у 2024. години. Овај систем је увело надлежно министарство и у употреби је у свим центрима за социјални рад у Републици Србији, чиме се врши умрежавање министарстава и центара за социјални рад.

У јуну 2024. године одржана је обука хранитеља за 5 нове хранитељске породице са територије града Панчева и 4 нове хранитељске породице са територије општине Пландиште.

Почетком марта 2022. године започело се са коришћењем Централног информационог система за обрачун зарада у јавном сектору- „ИСКРА“, којим је омогућена потпуна контрола зарада и праћење запошљавања у јавном сектору, затим боље планирање буџета корисника јавних средстава у делу који се односи на плате, на чијем са коришћењу наставило и у 2024. години.

У току 2024. године представници Центра учествовали су у раду Тима за превенцију и заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Група за координацију и сарадњу ради сузбијања насиља у породици.

Представници Центра су учествовали на бројним трибинама, као што су Трибина „Имам право на живот без насиља“ и Трибина поводом Међународног дана особа са инвалидитетом.

Центар је учествовао у позивима Националне службе за запошљавање и града Панчева- Стурчна пракса, Моја прва плата и Студентска летња пракса.

Свакако, Центар је активно учествовао у креирању локалне социјалне политике, давао анализирани податке, кретање одређених потреба и проблема у граду. Активна улога Центра је била приметна у развоју локалног међусекторског партнерства, у свим областима деловања. Не само да су запослени обављали прописане послове, већ су се максимално ангажовали на развоју иновативних и у специфичним условима

функционалних метода рада у центрима, и унапређењу унутрашње организације рада у датим отежаним условима.

I. ДЕО

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД „СОЛИДАРНОСТ“ ПАНЧЕВО

1. ДЕЛАТНОСТ

Делатност Центра заснована је на примени Закона о социјалној заштити, Породичног Закона, Закона о општем управном поступку и другим позитивно правним прописима, а у одређеном сегменту и градском Одлуком о социјалној заштити грађана града Панчева.

Центар је основан 1960. године и за шездесет година свог постојања развијао се, унапређивао и јачао кадровски, материјално и технички, до 2013. године, од када почиње, пре свега кадровски да сиромаша, а пошто је тај тренд настављен пуних осам година, тренутно је угрожено практично обављање радних задатака из делокруга рада и овлашћења и када се, као прихватљива, узима и доња граница минималних стандарда за обављање делатности.

Центар је до сада више пута вршио усклађивање са новим законима, а последње усклађивање и самог оснивачког акта, као и свих нормативних аката установе извршено је након ступања на снагу Закона о социјалној заштити Републике Србије од дана 12. 04. 2011. године.

У области спровођења социјалне политике и остваривања права из области социјалне заштите, социјалног рада и породично-правне заштите грађана у стању социјалне потребе, Центар функционише као управни орган (располаже јавним овлашћењима за решавање о одређеним правима) и као стручна служба, која применом дефинисаних стручних и научних метода, врши значајне интервенције у области брачних и породичних односа, регулисања односа родитеља и деце, развојних проблема младих, социјалног просвећивања, социјалне интеграције, ресоцијализације и других питања у вези обезбеђивања социјалне сигурности и пружања подршке породицама/појединцима за нормално функционисање.

У спровођењу социјалне заштите и социјалног рада Центар обавља следеће послове из делокруга јавних овлашћења:

- решава у првом степену по захтевима за остваривање права из материјалне подршке и коришћења услуга социјалне заштите утврђених законом
- решава у првом степену по захтевима за остваривање права из области породично правне заштите и старатељства
- пружа услуге социјалног рада у поступку решавања о тим правима.

Поред тога, Центар за социјални рад обавља и стручне послове у спровођењу социјалне заштите и социјалног рада и то:

- открива, прати и проучава социјалне потребе у области социјалне заштите, старатељства и породично правне заштите,
- врши процену и планира услуге и мере у партнерству с корисником,
- предузима и предлаже мере у решавању стања социјалних потреба грађана и прати њихово извршење,

- упућује, организује и спроводи одговарајуће облике социјалне заштите и непосредно пружа услуге социјалне заштите и социјалног рада,
- развија и унапређује превентивне активности које доприносе спречавању и сузбијању социјалних проблема и социјалне искључености,
- пружа услуге подршке, спроводи одговарајући третман, саветодавно-терапијске услуге и стручну помоћ корисницима,
- подстиче, организује и координира професионални и добровољни хуманитарни рад у области социјалне заштите,
- води евиденцију о и документацији о пруженим услугама и предузетим мерама у оквиру своје делатности,
- води евиденцију о деци за усвојење и потенцијалним усвојоцима на подручју града Панчева,
- врши друге послове утврђене Законом и градском Одлуком о социјалној заштити.

Обављањем ових послова Центар реализује три битне функције :

- пружа различите облике друштвене помоћи грађанима и породицама у стању социјалне потребе (непосредна реализација заштите),
- подстиче развој активности чија је сврха превентивног карактера и
- ствара непосредне сазнајне претпоставке за развој социјалне заштите и услуга социјалне заштите.

Најважнија права из система социјалне заштите су заправо права из домена материјалне подршке:

- Право на новчану социјалну помоћ (у даљем тексту НСП) које остварују породица или појединац без прихода или са приходима испод нивоа основице, односно износа НСП за конкретну породицу, уз испуњавање додатних услова који се односе на имовину и имовинска права, способност за рад и радни статус, а ближе су одређени подзаконским актима,
- Право на увећану НСП која се односи на једнородитељске породице и инвалидна тј. радно неспособна лица,
- Додатак за помоћ и негу другог лица остварују лица којима је због психичког и физичког стања потребна помоћ другог лица за задовољавање основних животних потреба; увећани додатак за помоћ и негу другог лица а на основу налаза и мишљења лекарске комисије;
- Право на једнократну новчану помоћ (локално право)
- Право на бесплатан оброк (народна кухиња).

Сви остали послови и поступци који се воде у Центру су заправо поступци за остваривање услуга социјалног рада, и најчешће су:

- Услуга смештаја у установу социјалне заштите, за лица која имају потребу за институционалним збрињавањем (деца без родитељског старања, васпитно запуштена деца, деца ометена у психофизичком развоју, стари и пензионери, душевно оболела и ментално недовољно развијена одрасла лица)
- Услуга породичног смештаја је облик заштите корисника из претходне тачке али у хранитељској породици, где им се обезбеђује сва неопходна брига и нега,
- Услуга социјалног становања у заштићеним условима, за лица која због инвалидности или дуже хроничне болести нису способна да сама обезбеде стамбене потребе и организују сопствени живот без подршке,
- Услуга становања уз подршку за младе који напуштају систем социјалне заштите,
- Дневне услуге за одрасла инвалидна лица и старије - Клуб за одрасле и старе и служба помоћ у кући,

- Услуга ургентног породичног смештаја за децу и младе,
- Услуга смештаја у Прихватилиште за жене и децу жртве породичног насиља - Сигурна кућа,
- Услуге процене потреба корисника, планирања услуга, праћења спровођења услуга и евалуирање плана и поновни преглед – процена корисника.

2. КАПАЦИТЕТИ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

2.1. СТРУКТУРА ЗАСПОСЛЕНИХ И НЕДОСТАЈУЋИХ РАДНИКА

Број свих запослених и ангажованих радника на неодређено и одређено време на дан 31.12.2023. године према извору финансирања и врсти послова које обављају						
Статус уговора	Извори финансирања	Руководећи	Стручни радници	Сарадници	Административно - финансијски	Техничко особље
Неодређено	Буџет РС	4	22	0	4	2
	Буџет локалне самоуправе	1	7	1	4	1
Одређено	Буџет РС		2			
	Буџет локалне самоуправе		2		1	

У Центру је на дан 31.12.2024. године било је запослено 44 радника на неодређено време и 5 запослених на одређено време.

Према врсти послова и према извору финансирања које се обављају у Центру је на дан 31.12.2024. године било је 4 руководићких радника на неодређено време који се финансирају из буџета Републике, 22 стручни радник на неодређено време који се такође финансирају из буџета Републике, 2 административно-финансијска на неодређено који се финансирају из буџета Републике и 1 техничко особља на неодређено време.

Буџет локалне самоуправе финансира 1 руководићег радника на неодређено време, 7 стручних радника, 1 сарадника, 1 техничко особље, 4 административно-финансијска.

Запослених радника на одређено време који се финансирају из буџета локалне самоуправе било је 3.

Запослених радника на одређено време који се финансирају из буџета Републике Србије било је 2.

Ових 49 запослених је током 2024. године обрадило је 12275 предмета (7845 управних поступака и 4430 вануправних поступака, од којих хе покренутих поступака по захтеву странке, 3458 покренутих поступака по захтеву странке и 8817 покренутих поступка по службеној дужности), извршило 802 неодложних интервенција и провело још пуно сати непосредног рада с корисницима и у заједници.

2.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

Организационе јединице Центра су:

1. Служба за правне послове са пријемном канцеларијом и канцеларијом за материјална давања
2. Служба за заштиту деце и младих
3. Служба за заштиту одраслих и старих
4. Сигурна кућа - прихватилиште за жене и децу жртве породичног насиља (у даљем тексту: Сигурна кућа)

Рад у оквиру служби организован је у складу с Правилником о унутрашњој организацији са описом послова и систематизацијом радних места у Центру за социјални рад „Солидарност“ у Панчеву (Службени лист града Панчева бр. 12/2018), те има четири руководиоца и три супервизора - два у Служби за децу и младе и једног у Служби за одрасле и старе.

Центар у циљу повезивања и интегрисања Служби, правовременог обавештавања и координације између појединаца и организационих јединица у вршењу јавних овлашћења у Центру су за организовање и управљање процесом рада формирана стална и повремена стручна и саветодавна тела:

Стална тела су:

- Колегијум руководиоца
- Колегијум Служби
- Стална Комисија органа старатељства

Повремена тела су:

- Стручни тимови
- Активи стручних радника
- Комисија

У складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима Центра за социјални рад и других позитивно правних процеса, континуирано се радило на унапређењу и организацији Центра за социјални рад у току извештајног периода.

2.3. УСЛОВИ РАДА

Основна делатност се спроводи у централној згради која се налази у самом центру града. Зграда Центра има 1000 м², 26 канцеларија, тако да је стандард у погледу пословног простора задовољен. Руководиоци и супервизори имају сопствене канцеларије и има 8 канцеларија које деле по два стручна радника. Свака канцеларија има телефон, а сваки запослени има мобилне телефоне, који користе за рад са спољним сарадницима.

Центар је још давно изградио рампу за инвалиде за улаз у зграду и у приземљу су смештене Канцеларија за материјална давања и Служба за одрасле и старе, како би биле приступачне корисницима који се теже крећу. Једини проблем који није решен, је питање тоалета за инвалиде, јер постојеће кабине не одговарају по димензијама, а није могуће да се прошире тј. повећају.

У згради не постоје услови за уградњу лифта тако да запослени из Службе за децу и младе, као и њихови корисници по потреби користе канцеларије у приземљу.

У току 2016. године завршен је објекат за архиву Центра, а просторија у којој се до тада налазила архива адаптирана је и добијене су две нове канцеларије.

Опремљена сала за састанке омогућава групни рад са корисницима, као и одржавање састанака Колегијума служби, састанака поводом конференције случаја, као и одржавање разних видова едукације, обука, округлих столова и сл. Не постоји адекватан, опремљен простор, у коме би се могли одржавати у контролисаним условима лични односи деце са родитељим са којим не живе, по одлукама суда, те се она организују у великој сали Центра за састанке.

У току 2023. године и 2024. године реновирали су тоалети и кухиња на приземљу и првом спрату.

Објекат односно зграда Сигурне куће - прихватилишта за жене и децу жртве породичног насиља грађена је по типском пројекту који је у ову сврху користио Фонд Б92. Прихватилиште је отпочело са радом 2012. године, а у току 2013. године је извршен технички пријем. У току 2016. године ова услуга је лиценцирана, са капацитетом корисника на 15 лица. Лиценца је дата ограничено на период од 5 година, како би се испунили недостајући структуралне стандарди (у погледу величине и опремљености спаваоница) за добијање сталне лиценце за капацитет од 15 корисника. У години 2022. завршена је доградња недостајућег дела просторија. У току 2024. године замењен је у потпуности намештај у прихватилишту.

Напомињемо да је Центар у поступку лиценцирања постојећих локалних услуга, где је један од основних услова и попуњавање основних кадрова предвиђених Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуге социјалне заштите, што Центар са тренутним бројем запосленим није у могућности да испуни. За недостајуће кадрове локалних услуга у заједници Центар обезбеђује уз помоћ наменских трансфера у социјалној заштити.

Информациони систем Центра чини 40 рачунара, 8 лаптопа, 16 штампача која су обједињена у јединствен систем. Такође, уз наведену рачунарску опрему Центар поседује периферне уређаје попут: пет скенера, два копир апарата, пројектор, дигитални фотоапарат и читач личних карата. Центар користи и специјализоване рачуноводствене софтвере као и базу правних прописа «ИНГ про».

Информисање грађана о правима и услугама из система социјалне заштите реализован је у току 2024. године путем медија, веб-сајта Центра (www.csrpancevo.rs) и Информатора о раду Центра.

Центар је власник три путничка аутомобила: - 1 аутомобил „Застава 10“ произведена 2008. године за које је средства обезбедило надлежно Министарство. У децембру 2016. године је из средстава добијених од Министарства купљено путничко возило „Опел Астра“, а 2019. године из средстава добијених од локалне самоуправе купљено је путничко возило „Дачија Дустер“.

2.4. ОБУКА И УСАВРШАВАЊЕ РАДНИКА

Обука и усавршавање стручних радника у извештајном периоду је извршена је на основу интересовања запослених, као и расположивости средстава на позицијама у буџету Центра за ове намене.

Стручни радници запослени у Центру за социјални рад су изразили интересовање за следеће акредитоване програме у 2024. години:

- ☐ Примена стрателства у ЦСР- улога, обавезе и одговорности водитеља случаја и правника
- ☐ Обука правника у центрима за социјални рад
- ☐ Преговарање у социјалном раду са тешко сарадљивим корисницима Асоцијација Центара
- ☐ Унапређење компетенција у раду са женама које су преживеле насиље
- ☐ Тимски рад у Центрима са посебним освртом на улогу правника у тиму – Асоцијација Центара
- ☐ Превенција синдрома сагоревања код професионалаца у социјалној заштити
- ☐ Успостављање и развијање услуге породични сметај за одрасла и старија лица са инвалидитом
- ☐ Обука за вођење случаја у центрима за социјални рад

Запослени су у току извештајне године похађали око 89 семинара, обука и округлих столова. За новозапослене стручне раднике обезбеђена је обука на радном месту са супервизором и стручним радницима у трајању од 60 часова. Центар за социјални рад је у извештајном периоду омогућио свим стручним радницима да се стручно усавршавају да похађају програме обуке и присуствују другим стручним скуповима. Већи део семинара, обука, конференција и округлих столова похађано је онлине преко различитих платформи за похађање обука. Посебан фокус је био на стручним радницима који су остварили мањи број бодова за обнављање лиценце за рад.

Представници Центра присуствовали су напредној дводневној обуци за примену програма СОЗИС у раду центара за социјални рад. Од стране предавача указано је на значај примене овог програма у раду са корисницима и предочени резултати досадашњег рада, уз напомену да се у наредном периоду посебна пажња посвети на исправљање појединих пракси центара у раду на овом програму.

Представници Центра за социјални рад „Солидарност“ Панчево учествовали су на стручном скупу „Границе интервенције државних органа у породични живот- линије сарадње или раздвајања?“, у организацији Асоцијације центара за социјални рад Србије, Удружења стручних радника социјалне заштите Србије и Коморе социјалне заштите. Циљ конференције је указивање на значај граница интервенције различитих система у споровођењу подршке и заштите поједницаца који се налазе у кризним ситуацијама.

Дана 30.09.2024. и 01.10.2024. године у просторијама Центра за социјални рад „Солидарност“ Панчево одржана је обука „Неодложне интервенције и рад мобилног тима“. Циљ програма обуке је обучавање учесника да савладају вештине организовања рада мобилног тима у центрима за социјални рад који пружа услуге неодложних интервенција, да додатно развију вештине процене приоритета и ризика, као и могућност да кроз обуку стекну знања о унапређењу сарадње локалним актерима (полиција, здравствене установе, судови, тужиоци...)

II. Д Е О

1. КОРИСНИЦИ УСЛУГА ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Година	деца	млади	одрасли	старији
2024.	1752	778	4541	2606

Корисници услуга у Центру, дефинисани су у одредбама Закона о социјалној заштити, те нема потребе за детаљнијим дефинисањем. Фокус сваког стручног радника је свакако сам корисник, али као особе са којима стручни радници такође долазе у контакт су и нпр. партнери корисника, сродници, особе од поверења, као и трећа лица која активно учествују у свакој фази рада.

Сходно табеларном приказу, може се констатовати да је Центар у 2024. години имао укупно 9677 корисника, а да је на дан 31.12.2024. године било активно 3823 корисника, а ваља напоменути да је број корисника већ дужи низ година константан.

Треба нагласити и чињеницу да велики број младих и одраслих не користе услуге социјалне заштите, већ се у највећем броју Центру обраћају за прибављање потврда и уверења из евиденција коју Центар води.

Битна чињеница је и та да је број корисника релативно непромењен, али је уочљив раст броја услуга које користе исти корисници, те из тога произилази да се корисници Центра у многоме ослањају на помоћ органа старатељства у циљу уношења промена у своје животе, те да су услуге и права који исти потражују и остварују усмерене на задовољење егзистенцијалних потреба и одржавања функције породице.

Ово, с друге стране дефинитивно говори и о чињеници да су потребе корисника услуга на терену све сложеније, комплексније, теже за задовољавање, како због смањеног броја извршилаца, тако и због сложености читаве ситуације у којој се пословање Центра одвија. Пракса показује да је потребно више времена за добијање и проверавање свих релевантних чинилаца, за њихову холистичку анализу и процену, на основу којих се доносе одлуке о поступању и примени расположивих мера и употреби постојећих ресурса. Исто тако је потребно даље унапређивање сарадње са субјектима од значаја из других система (просвета, здравство, правосуђе, полиција...). За целовито и трајно разрешење постојећих изазова у раду са корисницима (посебно када је реч о усклађености решења са стандардима рада везаним за рокове и квалитет пружених услуга) често је потребно координисати и усклађивати мултиресорску сарадњу.

Поуздан податак јесте место пребивалишта/боравишта, где можемо рећи да је нешто већи број корисника из градске средине, у односу на сеоску. Овакав број је сасвим сразмеран податку да у насељеним местима Панчева живи скоро 40% становништва, и можемо рећи да је становништво на територији града Панчева подједнако угрожено или у ризику и у селима и у граду.

Деца и старији су старосне групе које највише флукутирају, ако посматрамо популацију са којом радимо спрам броја, док, одрасли корисници мање флукутирају, иако је номинално највећи број, али најмањи %.

Кад су у питању корисници дечије доби, већ дужи временски период је уочљив тренд, да је највећи број корисника материјално угрожен, затим следе деца из породица са поремећеним породичним односима и деца чланови породице где је евидентирано насиље у породици, затим деца са поремећајем у понашању, а напослетку су деца са сметњама у развоју, инвалидитетом и др.

Деце која су била жртве насиља и занемаривања је у овој години било 345, што постаје забрињавајуће. Ово увећање броја корисника дечијег узраста, евидентираних са проблемом насиља односно занемаривања, резултат је пуне примене правилника који се односи на образовне установе, а које сада редовно и много чешће него до сада, обавештавају Центар и укључују га у решавању како проблема у учењу, тако и проблема у понашању деце која похађају школу. Уочава се се да је број корисника дечијег узраста, незнатно мањи у односу на претходну.

Већи део ових корисника је и под старатељском заштитом, како привременом тако и сталном. Такође, ваља нагласити и то да је код ове старосне категорије мали број корисника, у односу на број услуга, мера и облика који им се пружа, а све са обавезом да се штите њихови најбољи интереси и права, а за шта поред њихове воље одговорност сноси и орган старатељства.

Статистички подаци о конкретним услугама видни су у статистичком извештају.

Код старосне групе младих најчешће су присутни проблеми у понашању и незапосленост, као и насиље у породици. Код ове групе корисника, осим бројки у статистичком извештају, значајно је рећи да и даље у пракси недостају институције и организације – пружаоци специфичних услуга, које би допринеле пуној примени законских решења у раду с малолетним починиоцима кривичних дела. Поред наведених институција, недостају здравствене установе за децу и младе, а нарочито кад је у питању лечење болести зависности, као и психијатријских болести, а да не помињемо психичке промене и поремећаје личности. Непостојање оваквих институција и организација, посматрано у дужем временском периоду практично не дозвољава реаговање на време и дугорочно гледано усложњава патологију и социјалну искљученост код младих, па самим тим и одраслих особа.

Када је реч о деци и младима треба нагласити да су у пуној примени се максимално примењују сва права која ови корисници имају, и да се ради на развијању партнерства и партиципације, иако овим старосним групама баш није својствено да имају поверења у институције и да са њима сарађују. Ова чињеница се одражава на време потребно за остваривања односа савезништва у решавању изазова са којима се деца и млади, сразмерно свом узрасту и снагама суочавају.

Желимо да нагласимо да је проблем што исти запослени раде низ послова и наступају из различитих позиција везаних за исте кориснике, при чему неминовно долази до "мешања улога", па се стиче искривљена слика о улози Центра код свих категорија корисника, што такође умањује поверење између корисника и стручних радника.

Што се тиче старосне категорије одраслих укупно 4541 корисника, доминатна је материјална угроженост, па проблем насиља у породици, као и инвалидитет и болест. Свакако велики је број корисника који су сврстани у групу друге врсте проблема и потреба, јер они су најактивнији и најчешћи корисници у центрима, па самим тим њихове потребе су много шире и разноликије од понуђених група потреба и проблема у прописаном начину вођења евиденције.

Расте број одраслих који се стављају под старатељство, јер родбина али и институције брину о заштити права и интереса, лица који нису способни да себе да заступају. У 2024. године под старатељством је било 208 пунолетних лица, а чак њих 57 је под непосредним старатељством Центра, где су стручни радници именовани за вршиоца послова непосредног старатеља. Судска пракса је у последње време, да чешће делимично лишава пословне способности, како би што мање угрожавали људска права ових лица, али то из перспективе Центра, не представља велику разлику, јер се примењују исти поступци стављања под старатељство, али су они много тежи за праћење и пружање старатељске заштите, јер лица која само управљају приходима, по правилу нерационално, угрожавају и непокретну имовину. Ово је видљиво из све присутније принудне наплате и извршења. Лица под старатељством су корисници, који кад уђу у систем, остају корисници док су живи, јер у граду Панчеву је за 60 година постојања Центра, забележено само два

случаја враћања пословне способности.

Број жртава породичног насиља -пре свега партнерског, али и према деци и осталим члановима породице су и даље у порасту, јер је примена Закона о спречавању насиља у породици, али и вишегодишња кампања у циљу заустављања насиља, утицала на свест грађана и на смањење толеранције на насиље, и то у сваком облику. Свакако и постојање Сигурне куће, као квалитетне и безбедне услуге, како смештаја тако и саветодавног рада и усмеравања, доприноси порасту броја пријава насиља у породици. Крајем 2019. год. (у октобру) је формализован рад Интерног тима за спречавање насиља, односно група стручних радника који раде искључиво на предметима насиља у породици, без обзира на узраст, поштујући сва законска, подзаконска акта и протоколе који регулишу проблем породичног насиља. У току 2024. године број пријава породичног и партнерског насиља је био 810.

Током 2024. године услугу смештаја у Сигурној кући користило је 17 жена, и 20 деце, а саветодавне услуге из оправданих разлога нису реализоване у просторијама Центра, док је позива на СОС телефон било 298.

Одрасла лица су у највећем броју и корисници локалних права и услуга, јер су она и дефинисана према пунолетним грађанима. Све ефикаснија и директнија примена свих прописа за спречавање насиља утицала је да се у номиналним бројевима повећава број корисника, што би могло да се тумачи као пораст насиља, међутим јасно је да је подизање свести грађана и ефикасност институција довела до детаљног евидентирања и чешћег поступања, што и јесте био циљ свих кампања и прописа, да се слободно пријављује и говори о насиљу, како би се оно у дужем периоду довело до друштвено прихватљивог нивоа, ако се о "друштвено прихватљивом нивоу" уопште може говорити.

Број старијих корисника и у 2024. години је више мање константан из већ познатих разлога. Старимо као популација, али је и другачија структура породица као и динамика живљења. Све више старијих живе сами или у старачким домаћинствима, јер су деца или далеко или раде по европском радном времену. Исто важи за старије кориснике локалних услуга, које су и дефинисане и развијане у складу са њиховим потребама, како материјалним, тако још више социјалним. У овој групи корисника је флукуација присутна, најпосто због старења, али је примећено да је с развојем разноврснијих услуга за старије, смањен број пасивизираних случајева, односно да клијенти све дуже користе услуге, што охрабрује и потврђује оправданост постојања услуга.

Број корисника, проблема и потреба, у просеку је исти као претходне године, али није само број у питању, присутан је пораст сложености случајева и предмета, што знатно усложњава стручни рад и врши додатни притисак на стучне раднике у центру, али и на све запослене.

Додатно, развој локалних услуга, проширио је број потенцијалних корисника услуга Центра, па самим тим се усложио и посао, јер од броја корисника који су почели да користе локалне услуге, континуирано се изнова открива још читав низ проблема и потреба, који увек изнова траже ангажовање стручних радника органа старатељства.

Локалне услуге, дневног типа (ЈНП; помоћ у кући, исхрана у клубу, народна кухиња, ургентни породични смештај за децу, смештај у Сигурну кућу за жртве насиља и др.) су приступачније и бесплатне или јефтине, тако да је ту присутан континуирано пораст броја корисника. Поменуте услуге су високо стандардизоване, довољно промовисане, једноставне су процедуре за остваривање права на те услуге, тако да се велики број грађана одлучује и обраћа Центру с потребом да их користе. Локална самоуправа уговара с пружаоцима услуга, дефинише стандард и обим пружања услуга, али и

планира субвенционирање корисника према материјалној ситуацији. Квалитет живота грађана, али и одговорност институција утицале су да се развије већи број локалних услуга, у јавном, приватном и невладином сектору.

Локалне услуге, односно процена потреба за коришћењем и упућивање на исте, је делатност Центра, као и праћење реализације коришћења услуга. Због економских мера у граду Панчеву и даље говорима о девет услуга у заједници и три права из материјалне подршке. У току године 2024. године у пракси рада Центра као и претходних година јавља се јасна потреба што хитнијег формирања прихватилиште за одрасла и стара лица, на локалном нивоу, са циљом да се прихвате и привремено збрину сва лица у стању социјалне потребе, која су акутно угрожена, односно лица која су у ситуацији да су витално угрожена због тешког здравственог стања, лоше материјалне ситуације, нерешеног стамбеног проблема, алкохолизма, друштвено негативног понашања (скитња, просјачење), а све до повратка корисника у породицу или до коначног збрињавања у неку од установа социјалне заштите. Град Панчево у буџету издваја новчана средства за плаћање трошкова смештаја лица у прихватилишта за одрасла и стара лица ван територија града Панчево. Као додатан проблем у раду стручних радника на ургентном збрињавању одраслих и старих је и тај да су капацитети прихватилишта ван територије града Панчева углавном попуњени и да долази да пролонгирања упућивања корисника на ургентни смештај.

У закључном делу треба рећи, да је у 2024. години Центар за социјални рад «Солидарност» Панчево у раду с корисницима максимално (опет имајући у виду отежане услове рада) поштовао законске и подзаконске акте, како у вођењу поступака, тако и у начину вођења евиденције. Потребе корисника биле су у сваком случају приоритетне и трудило се да корисници остваре сва права и задовоље највећи број својих потреба.

2. ПОСЛОВИ ЦСР НА ОСТВАРИВАЊУ ПРАВА, ПРИМЕНИ МЕРА И ОБЕЗБЕЂИВАЊУ УСЛУГА

Центар за социјални рад је у току 2024.године реализовао послове непосредне заштите корисника на основу позитивних законских аката.

У току 2024.године у Центру рађено је на 12275 предмета и то:

управни поступци	вануправни поступци	поступци покренути по захтеву странке	поступци покренути по службеној дужности
7845	4430	3458	8817

2.1. НЕОДЛОЖНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

У складу са упутством Министарства рада и социјалне политике од дана 04 06 2007. године обезбеђен је 24-часовни приступ услугама неодложних интервенција, а дежурство радника на пословима социјалног рада усклађено са потребама и утврђеним обавезама у делу обезбеђивања заштите права и интереса лица које су у потреби за неодложном заштитом. Стручни радници Центра пасивно дежурају ван радног времена (после 15 часова), поподне и ноћу. Сви радници Центра имају мобилне телефоне који су умрежени и постоји дежурни телефон који је доступан Полицијској управи Панчево.

Обезбеђење 24-часовног приступа неодложним интервенцијама подразумева услуге Центра ван уобичајеног радног времена за особе које имају неодложну потребу за заштитом. У току извештајног периода предузето је 802 неодложних интервенција. Наведене интервенције могу да подразумевају излазак на терен, одлазак у полицијску станицу или Дом здравља, смештај лица у Прихватилиште или Прихватну станицу, као и сарадњу са радницима полицијске станице или здравствене службе или најчешће доставу извештаја Полицијској управи о информацијама о корисницима са евиденције Центра. Финансирање рада дежурних радника приправности и прековремени рад врши се буџета града Панчева и буџета ресорног министарства, у зависности од извора финансирања дежурног радника.

2.2. ЗАШТИТА МАТЕРИЈАЛНО УГРОЖЕНИХ КОРИСНИКА

У канцеларији за материјална давања која је у склопу правне службе, запослени су радили на 5796 предмета. Због преоптерећености запослених и великог броја корисника који на дневном нивоу поднесе захтев за остваривање права за неки вид новчане помоћи, рад у канцеларији, а ради правовремене обраде захтева и поштавање законских рокова за доношење аката, организован је на начин да свака запослена у канцеларији за материјална давања рад са странкама обавља четири дана у недељи.

Број породица на дан 31.12.2024. године које су остваривале новчану социјалну помоћ је 592 породица, док је у току 2024. године 825 породица је остваривало ово право.

Све је већи број корисника новчане социјалне помоћи који немају решено стамбено питање и обраћају се са захтевом за помоћ.

Највећи број предмета у материјалне подршке су предмети једнократне новчане помоћи којих је у 2024. години било 2340 односно исплаћен је износ од 25.900.000,00 динара.

Замолница Градске Управе у вези за анамнезом за признавање права на увећану једнократну новчану помоћ по одлуци Градоначелника у 2024. години је било 300, односно исплаћен је износ од 15.100.000,00 динара.

Новчани износ од 1.744.080,00 динара исплаћен је у 2024. години у виду једнократних новчаних помоћи за 202 лица по одлуци градоначелника града Панчева и то за потребе новчане помоћи за набавку школског прибора деце из социјално угрожених породица.

Од априла 2022. године Центар је започео коришћење Регистра Социјална карта, који је изискивао обуку на апликативном раду. Као пример добре праксе примене Социјалне карте у Републици Србији истакнут је и наш Центар. У 2024. години обрађено је укупно 1712 обавештења/нотификација у Регистру Социјална карта. Рад на регистру је умоногоме допринео у ефикасности у раду, поједностављен је процес сакупљања потребне документације за остваривање права и смањене су грешке у раду.

Као евидентан проблем у раду у служби за материјална давања јавља органичење новчаних средстава којима на месечном ниву располажу запослене у вези са остваривањем права грађана на једнократну новчану помоћ. Тренутна економска криза у држави довела је до повећања броја захтева корисника, на које није могуће одговорити повећањем износа једнократних новчаних помоћи, који би пратио инфлацију која постоји.

2.3. ЗАШТИТА ЗДРАВСТВЕНО УГРОЖЕНИХ КОРИСНИКА ДОДАТАК ЗА ТУЋУ НЕГУ И ПОМОЋ

На дан 31.12. 2024. године број корисника који су остварили право на додатак за туђу негу и помоћ је укупно 859 корисника, док је у току 2024. године ово право је остваривало 1004 корисника.

Захтеви за остваривање овог права се подносе у Центру за лица која немају остварену пензију у Републици Србији и који су незапослени, а они који имају пензију и који су запослени захтев подносе у Републичком фонду за пензијско осигурање.

Центар сву потребну документацију прослеђује надлежној комисији која има седиште у Панчеву при РФ ПИО, како би се обавило вештачење и потом се на основу налаза и мишљења комисије доноси одлука у Центру. Како проблем у остваривању овог права јавља се тај што од дана подношења захтева корисници чекају више од три месеца на преглед и вештачење и утврђивање потребе за остваривање права на туђу негу и помоћ или процену радне способности.

У току 2024. године поднето је 308 нових захтева од којих је 189 захтева извештачено од стране првостепеног органа.

2.4. ЗАШТИТА ОДРАСЛИХ И СТАРИХ

Број предмета у служби за одрасле и старе је у току 2024. године био 3221, већина од ових предмета била је веома сложена и захтевала је пуно ангажовање свих учесника у раду на њима.

Веома изражен проблем је приликом смештаја одраслих корисника у установе социјалне заштите, нарочито када су корисници душевно оболели или имају изражених здравствених проблема. Капацитети постојећих установа су попуњени и на реализацију смештаја се дуго чека.

Закључно са 31.12.2024.године, на евиденцији Центра налазило се укупно 342 одраслих и старих лица смештених у установама социјалне заштите, док је у току године ову услугу користило 427 корисника.

Такође, у току године, у хранитељским породицама, било је смештено 5 лица из категорије одраслих и старих. На сталном праћењу су од стране стручних радника Центра, да би се задовољили сви критеријуми оваквог вида збрињавања угрожених лица.

Попуњеност капацитета прихватилишта је такође отежавајући фактор у реализацији хитног збрињавања, које би било прелазна фаза до реализације одговарајућег смештаја. Додатне обавезе и одговорности стручних радника су у поступцима за лишавање пословне способности, где стручни радници морају да буду и старатељи.

Као орган старатељства, Центар има овлашћења да процени потребу за применом института старатељства, врши одабир и поставља старатеља, како сталног тако и привременог у зависности од стручне процене.

Центар по службеној дужности покреће поступке ради постављања старатеља и привременог старатеља, за кориснике који не могу самостално да штите своја права и интересе даје предлог Основном суду за лишење пословне способности. Закључно са 31.12.2024.године, Центар као орган старатељства на својој евиденцији има 208 пунолетних лица, а чак њих 57 је под непосредим старатељством Центра и 156 лица су под привременим старатељством.

2.5. ЗАШТИТА ЖРТАВА НАСИЉА

Центар за социјални рад као орган старатељства има посебну обавезу на основу Закона о спречавању насиља у породици и Посебног протокола о поступању центара за социјални рад у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима, да благовремено реагује на појаву насиља у породици.

Центар за социјални рад има формиран Интерни Тим за насиље у породици. Улога интерног тима је да својим знањима и искуством унапређује ниво заштите и подршке жртвама насиља у породици и предузима све мере и услуге из своје надлежности. Тим чини 3 стручних радника, 1 правник, 1 руководилац и 1 супервизор, као и члан из Сигурне куће по потреби, а основ за одређивање учешћа у раду тима је стручни профил, посебне едукације из области заштите жртава насиља, лична мотивисаност за рад са овом корисничком групом као и лични став у односу на ову проблематику.

Доношење Закона о спречавању насиља у породици и његова примена допринела је да се сарадња Центра са институцијама које пружају услуге и имају надлежност да поступају у ситуацијама пријаве насиља у породици, која је у Панчеву и била на високом нивоу, и даље унапређује, како би се обезбедила благовремена и целовита заштита жртава насиља у породици. Континуирано је остваривана сарадња са Полицијском управом Панчево као и са Окружним затвором у Панчеву којем је, на захтев, Центар достављао податке о починиоцима кривичног дела насиља у породици, а Окружни затвор у Панчеву је обавештавао Центар о свим лицима која се отпуштају са

издржавања казне затвора за кривично дело насиља у породици или излазе из притвора, а суди им се за исто кривично дело како би жртве насиља о томе биле благовремено информисане и заштићене.

Руководилац интерног тима је у Центру особа за везу и члан групе за координацију и сарадњу и у току извештајног периода је учествовао континуирано у раду групе за координацију и присуствовао је састанцима на којима су разматрани сви случајеви пријављеног насиља у породици полицији, Центру или ОЈТ и учествовао је у сачињавању планова заштите и подршке за жртве насиља. Рад групе за координацију је организовало Основно јавно тужилаштво и састанци се одржавају два пута месечно.

Укупан број евидентираних обраћања због насиља у породици је 810. Најчешће врсте насиља су психичко (вређање, дрско и безобзирно понашање), на другом месту у је физичко насиље (наношење или покушај наношења телесних повреда).

Стручни радници службе за заштиту деце и младих су пружали психосоцијалну подршку и помоћ жртвама насиља у породици, кроз свакодневни рад као и кроз неодложне интервенције. Током 2024. године услугу смештаја у Сигурној кући користило је 17 жена, и 20 деце, док је позива на СОС телефон било 289.

2.6. ЗАШТИТА ДЕЦЕ И МЛАДИХ

У Служби за заштиту деце и младих је у току извештајног периода било 2542 поступака(управни и ванупрани. Константно повећавање броја корисника Центра и усложњавање њихових потреба није системски испраћено повећањем броја стручних радника. Број стручних радника се смањује, а обим послова у Служби за децу и младе се повећава. Изостаје уређена и стручна подршка Центрима како би могли да квалитетно одговоре на сложене потребе корисника, а посебно у погледу изналажења решења за излазак из стања социјалне потребе.

У току године било је 1514 деце и младих на евиденцији ове службе.

Број деце и младих под сталном старатељском заштитом је у извештајној години био 86, док је на дан 31.12.2024. године тај број износи 80 деце, од чега је 32 дете је под непосредним старатељством Центра. Путем привремене старатељске заштите штићена су права и интереси 82 детета и младих.

На дан 31.12.2024.године на евиденцији Центра било је укупно 165 деце и младих који су збринуте путем породичног смештаја, а у току године 189 корисника.

У току извештајне године, у хранитељским породицама смештено је укупно 14 деце. До издвајања деце је долазило најчешће због занемаривања и неадекватног вршења родитељског права, затим насиља над децом, у мањем броју случајева због спречености родитеља да врше родитељско право или пак смрти родитеља. Специјализованим хранитељством је обухваћено 23 деце ометене у развоју, док је услугом сродичног хранитељства обухваћено 41 деце.

С друге стране је за 15 детета и младих особа прекинут породични смештај услед осамостаљивања, повратка биолошкој породици и усвојења. Такође је прекинуто старатељство над малолетном децом за 13 детета.

У хранитељским породицама на територији града Панчева је и извештајном периоду збринуто и 3-оро деце из других места у Србији.

Статистички подаци говоре да сваке године расте број деце на хранитељском смештају, а све је мањи број новообучених хранитељских породица.

На евиденцији Центра за социјални рад се тренутно налазе 81 хранитељских породица које поседују подобност за бављење хранитељством. Код 81 породица се налазе деца на хранитељству, док 5 породица тренутно нема деце на смештају. Број сродничких хранитељских породица је 21. Највећи број хранитељских породица се налази у Панчеву, али их има у скоро свим насељеним местима наше општине. Међу њима, највећи број хранитељских породица и, сходно томе, деце на смештају има у селу Долово, због чега оно у нашим оквирима има епитет хранитељског села, налик на некадашње дечје колоније и представља успешан пример за развој хранитељства на територији града Панчева.

Када је реч о усвојењу, у току године реализовано је 5 поступка усвојења, на дан 31.12.2024. године двоје деце имају општу подобност за усвојење. На евиденцији Центра тренутно постоје 4 пара који поседују општу подобност за усвојење деце.

Деца и младих са поремећајима у понашању су у овом извештајном периоду евидентирани од стране Центра и било је укупно 21, а у сукобу са законом било је 70 деце и млађих пунолетних лица.

Центар је у току извештајног периода редовно достављао извештаје суду о спровођењу васпитних мера и мишљења Вишем суду, Прекршајном суду и Вишем јавном тужилаштву, пред којим се води кривични или прекршајни поступак према малолетницима. У току извештајне године број налаза и мишљења за покренуте прекршајних поступке према малолетним учиниоцима био је 108, налаза и мишљења у припремном кривичном поступку је 85, док налаза и мишљења тужилаштву је 92.

Деца и млади из породица са поремећеним породичним односима су једна од најбројнијих подгрупа корисника када су деца у питању. У току 2024. године, Служба за заштиту деце и младих је евидентирала укупно 367 детета из ове корисничке групе. То су пре свега деца чији је проблем, сукоб између родитеља који се разводе и који се споре око начина вршења родитељског права.

У току 2024. године, било је 157 захтева за процену вршења родитељског права и 66 захтева за измену одлуке о поверавању и виђењу, 12 захтева за учествовање у поступку за лишавање родитељског права као и много велики број захтева за посредовање у нарушеним породичним односима и замолница других Центара за посредовање у породичним односима.

Деца и млади са инвалидитетом су током године користили право на додатак за помоћ и негу другог лица и увећани додатак за телесно оштећење у оквиру система социјалне заштите. У овом извештајном периоду било је укупно 213 деце и младих са инвалидитетом и то:

- деца обухваћена правом на помоћ и негу другог лица- 123

- деца обухваћена правом на увећану помоћ и негу другог лица- 103

III. ДЕО

1. САРАДЊА СА ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Скупштина града Панчева донела је Одлуку о социјалној заштити грађана града Панчева којом се утврђују се права на социјалну заштиту грађана града Панчева, услови и начин њиховог остваривања, начин обезбеђења средстава, као и мешусобни односи Града и установа и других облика организовања који обављају делатност, односно пружају услуге социјалне заштите.

1.1. ПРАВА И УСЛУГЕ КОЈА СЕ ФИНАНСИРАЈУ ИЗ БУЏЕТА ГРАДА

У току 2024. године Центар радио је на остваривању права и услуга која су прописани Одлуком о социјалној заштити грађана града Панчева:

УСЛУГЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

1. ДНЕВНЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ

а) Помоћ у кући

Услуга помоћ у кући обезбеђује се одраслим и старијим лицима која услед старости, хроничне болести или инвалидитета имају ограничене физичке и психичке способности да задовоље свакодневне основне личне и животне потребе и којима породична подршка није довољна или није расположива, односно живе сами и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у стању да им пруже адекватну помоћ.

Услуга помоћ у кући обезбеђује се обављањем неопходних кућних послова (одржавање чистоће стана, набавка хране, доношење куваних оброка и других потребних ствари, одржавање личне хигијене и слично), посредовањем у обезбеђивању различитих врста услуга, пружањем помоћи у задовољавању социјалних, културно-забавних и других потреба и пружањем одређених здравствених услуга из области примарне здравствене заштите. Услуга помоћ у кући остварује се у потребном броју сати сваког дана у месецу осим недеље, државног и другог празника, у зависности од процене стручног радника пружаоца услуга и утврђеног степена подршке за сваког корисника.

Иако је локална самоуправа заинтересована за повећање капацитета и проширење ове услуге и у насељеним местима ван Панчева, с обзиром на законска ограничења везана за ново запошљавање, то за сада није могуће спровести.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу која се пружа само на ужем градском подручју, а коју пружа Геронтолошки центар Панчево.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 85 лица.

б) Дневни боравак

Услуга дневног боравак обезбеђује се за децу, младе и одрасла лица са интелектуалним тешкоћама, односно телесним инвалидитетом и пружају је Школа за основно и средње образовање "Мара Мандић" Панчево (у даљем тексту: Школа), у организационој јединици Дневни боравак "Невен" и Дом за лица ометена у менталном развоју "Срце у јабуци" Јабука" (у даљем тексту: Дом).

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 34 лица.

в) Клубови за одрасла и старија лица

Услуга клубова за одрасла и старија лица обезбеђује се одраслим и старијим социјално угроженим лицима, изнемоглим и хронично оболелим лицима, инвалидним лицима и пензионерима, којима породична подршка није довољна или није расположива, односно живе сами и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у стању да им пруже адекватну помоћ.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Ово је локална услуга, која има вишедеценијску праксу у нашем граду, и која се континуирано унапређује и подиже се квалитет.

Клубови, осим услуга исхране, прања и пеглања веша, нуде низ социјалних и културно - забавних садржаја који оплемењују живот наших најстаријих суграђана.

Број корисника ове услуге се усталио и већ годинама је без већих осцилација.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 164 лица.

в) Лични пратилац детета

Услуга личног пратиоца детета обезбеђује се детету са инвалидитетом, односно са сметњама у развоју, коме је потребна подршка за задовољавање основних потреба, под условом да је укључено у васпитно-образовну установу, односно школу, до краја редовног школовања, укључујући завршетак средње школе, а према мишљењу Интерресорне комисије града Панчева. Услуга личног пратиоца детета обезбеђује се у трајању до 40 часова током радне недеље, у складу са процењеним потребама детета, односно степеном подршке и породичним статусом детета.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 74 лица.

2. УСЛУГЕ ПОДРШКЕ ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ

а) Становање уз подршку за младе који напуштају установу социјалне заштите или хранитељску породицу

Становањем уз подршку корисницима се обезбеђује одговарајући смештај, стручна помоћ и подршка у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање у циљу њиховог што потпунијег укључивања у заједницу. Становањем уз подршку корисницима се обезбеђује већи степен самосталности и побољшање квалитета живота.

Становање уз подршку за младе који напуштају систем социјалне заштите, услуга подршке у осамостаљивању и завршних припрема за живот у отвореној средини, социјалну адаптацију и интеграцију је услуга која може да траје до две године.

Развијана је кроз пилот пројекте и од стране Центра и од стране Дома за децу и омладину без родитељског старања „Споменак“.

Станови су у јавној својини Града, а право коришћења и управљања има Центар. Стручну подршку пружа Дом за децу и омладину без родитељског старања "Споменак" Панчево.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 6 лица.

б) Становање уз подршку за младе и одрасле особе са интелектуалним тешкоћама, као превенција институционализације

Услуга становања уз подршку за младе и одрасле особе са интелектуалним тешкоћама као превенција институционализације је дуготрајно доступна услуга, чија је

сврха осамостаљивања за живот, овладавање животним вештинама, укључивање корисника као превенција институционализације особа са интелектуалним тешкоћама.

Овом услугом корисницима се обезбеђује одговарајући ванинституционални, континуирани, 24 часовни смештај, стручна помоћ и подршка у циљу њиховог што потпунијег укључивања у заједницу.

Пружалац услуге становања уз подршку за особе са интелектуалним тешкоћама може бити организација- правно лице лиценцирано за пружање ове услуге.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 3 лица.

3. УСЛУГЕ СМЕШТАЈА

А) Ургентни породични смештај

Ургентни породични смештај обезбеђује се детету које се нађе у стању потребе хитног збрињавања, а није старије од 7 година. Изузетно, ургентни породични смештај обезбеђује се и детету старијем од 7 година уколико Центар, у конкретном случају, у тврди да је то адекватнији облик заштите од привременог смештаја у прихваталишту. Ургентни породични смештај траје док се не стекну услови за трајније збрињавање детета, а најдуже шест месеци.

Услуга уобичајено траје до месец дана јер се у том периоду раде стручни поступци - од утврђивања идентитета и статуса детета, до процене потреба и проблема и наравно израде адекватног плана услуга које су неопходне том детету.

Услугу пружају обучене хранитељске породице, а за плаћање услуге се користи ценовник, који прописује министар Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања сваког месеца.

Ургентни породични смештај је услуга која је донела квалитативну промену у стручном раду Центра, јер омогућава природно окружење, адекватну негу и бригу о најмлађој деци која се нађу у великом ризику.

Број корисника ове услуге у 2024. године је био 5 лица.

Б) Прихваталиште за жене и децу жртве породичног насиља-Сигурна кућа

Услуга смештаја у прихваталишту за жене и децу жртве породичног насиља (у даљем тексту: Сигурна кућа), обезбеђује се женама са децом жртвама породичног насиља, као услуга коју пружа Центар.

Услуга смештаја у Сигурној кући траје до шест месеци, а изузетно у оправданим случајевима до годину дана, на основу процене и поновног индивидуалног плана стручног радника прихваталишта, уз сагласност водитеља случаја надлежног центра за социјални рад.

Број корисника ове услуге у 2024. години био 37 лица (17 жена жртва породичног насиља и 20 деце).

Број СОС телефонског саветовања током 2024. године је био 300.

в) Прихваталиште за децу и младе

Услуга смештаја у прихваталишту за децу и младе обухвата привремено збрињавање деце старости од 7 до 18 година и младих од 18 до 26 година и то: злостављане и занемариване деце и младих, напуштене од родитеља, нађене у скитњи и просјачењу, жртве трговине људима и друге деце и младих којима је хитно потребно привремено збрињавање.

Ова услуга обухвата обезбеђивање исхране, примену здравствено-хигијенских мера, утврђивање њиховог идентитета и пребивалишта, сачињавање налаза о њиховом стању и понашању, васпитање и образовање, задовољавање културно-забавних и других потреба, док се за њих не утврди одговарајући план услуга. Прихват и смештај деце и младих може да траје најдуже шест месеци, а изузетно по процени упутног Центра за социјални рад дуке од шест месеци.

Услуге привременог смештаја у прихваталишту за децу и младе пружа Споменак током 24 сата, свих дана у години.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години био је 24 лица, како са територије другог Центра тако и са територије града Панчева.

г) Привремени смештај у прихваталишту за одрасла и старија лица

Услуга смештаја у прихваталишту за одрасла и старија лица обухвата привремено збрињавање старијих и одраслих лица која се нађу у скитњи и просјачењу и другим случајевима када им је неопходно организовано збрињавање, обезбеђивање исхране, здравствене заштите, културно-забавних и других потреба док се за њих не утврди одговарајући план услуга.

Услуга смештаја у прихваталишту за одрасла и старија лица доступна је 24 сата свих дана у години.

Прихват и смештај за одрасла и старија лица може да траје најдуже шест месеци, а изузетно у оправданим случајевима дуже од шест месеци, на основу процене и поновног индиви" пана стручног радника прихваталишта, уз сагласност водитеља случаја надлежног центра за рад.

Пружалац услуге привременог смештаја у прихваталишту за одрасла и старија лица може бити организација - правно лице, лиценцирано за пружање ове услуге. Услуга се обезбеђује се у складу са законом и то путем јавне набавке или путем јавног позива конкурса.

Центар утврђује потребу, врши процену и упућује кориснике на ову услугу.

Број корисника ове услуге у 2024. години било је 6 лица.

Како град Панчево нема основано прихваталиште за одрасле и старе корисници који имају потребу за коришћењем ове услуге смештани су у прихваталишта за одрасле и старе ван територије града Панчева и за те услуге из буџета града Панчева издвојен је новчани износ од 1.941.634,20 динара.

в) Социјално становање у заштићеним условима

Социјално становање у заштићеним условима је услуга социјалне заштите која се обезбеђује у наменским стамбеним објектима у јавној својини Града, којима управља Центар, ради смештаја социјално и здравствено угрожених и стамбено необезбеђених лица, и то: - социјално угрожених лица и породица које због физичких или менталних болести, хроничне болести или инвалидитета члана породице не могу да обезбеде услове за живот, - једнородитељских породица са децом млађом од 18 година или

студентима млађим од 26 година и - старих лица (самаца или парова), способних да живе самостално, уз повремену подршку.

Центру за социјални рад дата су на управљање 3 објекта наглашена социјалном становању у заштићеним условима и то објекат у ул Марина Држића са 30 стамбених јединица и два објекта у Цвијићевој улици један са 15, а други са 20 стамбених јединица.

Два стана у ул. Марина Држића уступљена су Дому „Споменак“ за услугу становања уз подршку за младе који напуштају систем социјалне заштите.

Сви корисници су регулисали статусне ствари и потпуно су обезбеђени услугама социјалне заштите.

Домаћин становања води рачуна о три објекта редовно и одговорно обавља своје задатке.

Број корисника ове услуге у 65 стамбених јединица у 2024. години био је 144 лица.

Осим пружања услуге Центар и управља овим објектима, што између осталог подразумева и послове одржавања. У току 2024. године било је редовно се радило на текућем одржавању објеката.

У току 2024. године за пружање ове услуге утрошен је новчани износ од 8.772.591,61 динара.

МАТЕРИЈАЛНА ПОДРШКА

1) Једнократна новчана помоћ

Једнократна помоћ је помоћ која се обезбеђује појединцу или породици која се изненада или тренутно нађе у стању социјалне потребе. Стањем социјалне потребе сматра се такво стање у којем је појединцу или породици неопходна друштвена помоћ у циљу савладавања социјалних и животних тешкоћа у стварању услова за задовољавање основних животних потреба, уколико се те потребе не могу на други начин задовољити, а на основама хуманизма и поштовања људског достојанства.

У пракси је одређени број корисника је добио само једном ЈНП, док је било корисника који су и више пута у току године добили ову врсту помоћи, што је све зависило од тога колико се пута, према процени стручног радника, неки корисник тренутно нашао у стању социјалне потребе. Ако анализирамо намену скоро се изједначио број оних који су ову помоћ добили ради задовољења основних животних потреба и оних који су добили ЈНП ради набавке лекова и плаћања здравствених услуга, што указује да се рестриктивне мере у области здравствене заштите рефлектују тако што се овај проблем пребацује у област социјалне заштите.

Ако посматрамо број корисника према старосним групама примећује се да је услуге Центра користио највећи број одраслих лица, што је и разумљиво јер је ова група највише и поднела терет транзиције, пре свега губитак посла и немогућност поновног запослења, нарочито имајући у виду епидемиолошку ситуацију у држави, што се нарочито односи на она лица која су остала без посла у позним годинама, а још увек не испуњавају услове за остваривање пензије и из одређених разлога не могу да остваре сталну новчану помоћ.

Због тога је веома важно да локална самоуправа у складу са могућностима, максимално издваја новчана средства за ове намене како би се ублажило сиромаштво ове необезбеђене групе становништва.

Број корисника овог права у 2024. години било 2340 односно исплаћен је износ од 25.900.000,00 динара.

Новчани износ од 15.100.000,00 динара исплаћен је у 2024. години у виду једнократних новчаних помоћи за 300 лица по одлуци градоначелника града Панчева и

то за потребе увећане једнократне новчане помоћи, као и новчани износ од 1.744.080,00 динара за 202 корисника ради остваривања права на једнократну новчану помоћ за набавку школског прибора деце из социјално угрожених породица.

2) Трошкови сахране

Средства на име нужних трошкова сахране обезбеђују се у буџету Града у случају смрти:

- лица која су користила право на новчану социјалну помоћ по прописима о социјалној заштити,
- лица која су била на смештају у установи социјалне заштите или у другој породици, а која немају имовине нити сроднике који су у могућности и обавези да сnose ове трошкове,
- лица без личног идентитета или без пребивалишта, а која су се у тренутку смрти затекла на територији Града,
- лица која немају сроднике који по закону имају обавезу издржавања и
- лица која имају сроднике који по закону имају обавезу издржавања за које је Центар утврдио да нису у могућности да сnose трошкове.

За ове намене је у 2024. години из буџета који финансира град Панчево је утрошен новчани износ од 2.003.880,75 динара.

3) Опрема и трошкови превоза корисника за смештај у установу социјалне заштите или другу породицу лицу

Опрема и трошкови превоза корисника за смештај у установу социјалне заштите или другу породицу лицу које се упућује на коришћење услуге домског или породичног смештаја, а које нема средства да обезбеди одећу, обућу и трошкове превоза обезбеђује се једнократна новчана помоћ, у складу са Законом и према процени Центра.

Број корисника овог права у 2024. години био је 10 лица, односно исплаћена су новчана средства у износу 175.000,00 динара.

4) Народна кухиња

Народна кухиња обухвата обезбеђивање бесплатних куваних оброка у Панчеву и у осталим насељеним местима града Панчева.

Корисници Народне кухиње су:

- корисници права на новчану социјалну помоћ
- радно неспособна лица,
- корисници права на новчану социјалну помоћ
- породице са пет и више чланова,
- лица без прихода и елементарно решеног стамбеног питања ("бескућници"),
- пензионери са укупним приходом домаћинства (укључујући и катастарски приход у складу са законом) до висине двоструког номиналног износа новчане социјалне помоћи за појединца и

- лица која се тренутно нађу у стању социјалне потребе по процени Центра у складу са законом (корисници постпепалне заштите, повратници из реадмисије, храниоци породице који су остали без посла и друга лица по процени Центра у складу са законом).

Припрема бесплатних куваних оброка и дистрибуција врши се путем Црвеног крста Панчево.

Број корисника овог права у 2024. години био је 501 лица.

IV. ДЕО

1. ПРОЈЕКТНА АКТИВНОСТ

1) Пројекат „Саветовалиште за жртве породичног насиља“

Центра за социјални рад "Солидарност" Панчево је носилац пројекта "Саветовалиште за жртве породичног насиља", а који је по покровитељством града Панчева, а чији је циљ да се путем саветовања помогне члановима породице да преброде породичну кризу изазвану појавом насиља у породици.(подељено родитељством резводи, насиље у породице).

2) Пројекат „Координатор за ромска питања“

Уз подршку Покрајинске владе и секретаријата за социјалну политику, демографију и равнопраност полова Центар је ангажовао Филипа Хасковића као координатора за ромска питања. Дужина пројекта је 6 месеци и циљ је да се унапреди положај Ромске популације у граду Панчеву.

2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА САРАДЊА

У току 2024. године радило се на унапређењу партнерских односа са другим секторима. По потреби одражвани су састанци са представницима Полиције, Тужилаштва, Основног и Вишег суда у Панчеву, како би се ускладила поступања и омогућила заштита најбољег интереса корисника, јер проблеми наших суграђана одавно превазилазе могућности само једног система.

Реализована је сарадња са ресорним министарствима, Градском управом, Покрајинским секретаријатом, републичким и локалним заштитником грађана, као и учешће у раду Асоцијације центара за социјални рад Србије, сарадња са Комором социјалне заштите РС, Републичким и Покрајинским заводом за социјалну заштиту, Удружењем стручних радника у социјалној заштити, Удружењем правника социјалне заштите „Аргумент“, као и другим институцијама са којима Центар, по природи посла сарађује, укључујући хуманитарне организације и невладин сектор, при чему Центар своју улогу види као координатора услуга које могу постати доступне коришћењем ресурса наведених организација и као предлагача вишим инстанцама, што подразумева указивање на изазове и давање предлога за њихово решавање.

3. АНАЛИТИЧКО - ИСТРАЖИВАЧКИ РАД

Центар је у току 2024.године у оквиру аналитичко-истраживачког рада реализовао послове на извештавању о броју и структури корисника центра за социјални рад, као и праћењу и проучавању проблема и појава у области социјалне заштите за потребе локалне самоуправе, министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и министарства за бригу о породици и демографију.

Током године израђени су следећи извештаји:

- Извештај о раду центра за социјални рад за 2023.годину - за потребе Покрајинског завода за социјалну заштиту и локалне самоуправе
- ексел табеле годишњег извештаја о раду центра за 2023.годину - за потребе ресорног министарства

- извештај о пруженим услугама и правима у Центру на месечном нивоу -за потребе локалне самоуправе;
- Програм рада центра за социјални рад за 2024.год.
- ажурирање Информатора о раду Центра
- сарадња са локалном самоуправом и надлежним министарством;
- информисање о социјалној заштити становништва града Панчева;
- извештаји о раду у Регистру Социјална карта
- извештавање о броју и структури корисника цср - за потребе медија;
- вођење евиденције за које Центар има законску обавезу да води
- мапирање реализованих едукација стручних радника и праћење нових акредитованих програма обуке
- достава података о корисницима у социјалној заштити на основу великог броја захтева институција и организација на свим нивоима и невладиног сектора, ради креирања локалне социјалне политике

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Током извештајног периода Центар обавио је све послове у вршењу јавних овлашћења и обезбеђивању права и услуга. Центар је успешно извршио програмске циљеве у складу са финансијским могућностима и успешно је испратио потребу становника за социјалном заштитом.

Послове у Центру за социјални рад обављали су стручни радници различитих профила – социјални радници, психолози, педагози, правници и радници у служби за финансијско-административне и техничке послове. Запосленим стручним радницима у Центру је омогућено стручно усавршавање, похађање акредитованог програма и обуке, присуствовање семинарима.

Током извештајног периода Центар је остварио успешну сарадњу са локалном самоуправом и институцијама и организацијама у локалној и широј средини.

Поред овога, оно што се јавља већ годинама уназад као проблем у нормалном функционисању Центра и организацији рада је константан раст обавеза и надлежности које Центар добија захваљујући интензивном раду на промени закона, процедура и протокола.

Календарска 2024. година протекла је у отежаним условима рада и била обележена низом претходно наведених и објашњених специфичности, које су у великој мери биле изван редовних активности Центра и на које институција није могла да утиче, нити да о њима самостално одлучује, већ је била у позицији да се прилагођава тренутним околностима и организује делатност и обавезе према корисницима на најбољи могући начин у тим и таквим условима.

В.Д. директора:

 Немања Бојић